

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

ПРОГРАМА

дисципліни вільного вибору аспіранта

ПАЛЕОГЕОГРАФІЯ

підготовки доктор філософії
з галузі знань **10 Природничі науки**
за спеціальністю **103 Науки про Землю**

2019 рік

Розробники:

Богущий А.Б., професор кафедри геоморфології і палеогеографії, кандидат геолого-мінералогічних наук, професор;

Томенюк О.М., старший науковий співробітник кафедри геоморфології і палеогеографії, кандидат географічних наук.

Програма затверджена на засіданні кафедри геоморфології і палеогеографії

Протокол № ____ від _____.____.20____ р.

В.о. завідувача кафедри геоморфології і палеогеографії

_____ Л.Ф. Дубіс

Схвалено Вченою радою географічного факультету

Протокол № ____ від _____.____.20____ р.

Голова Вченої ради географічного факультету

_____ В.І. Біланюк

ВСТУП

Навчальна дисципліна “Палеогеографія” укладена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії з природничих наук за спеціальністю 103 Науки про Землю і охоплює основні засади палеогеографії, зокрема теоретичні концепції, а також практичні аспекти використання палеогеографічних підходів до пошуку родовищ корисних копалин, формування інженерно-геологічних особливостей гірських порід, процесів ґрунтоутворення, формування небезпечних геоморфологічних явищ. Особливий акцент зроблено на розвиток природних процесів у плейстоцені, формування лесово-ґрунтових серій, зональності природи у плейстоцені, значення аналітичних досліджень тощо.

Предметом вивчення навчальної дисципліни “Палеогеографія” є реконструкції фізико-географічних умов минулого для розуміння сучасної історії розвитку Землі.

Міждисциплінарні зв’язки: з іншими галузями географії та геології, в т.ч. загальною геоморфологією, фізичною географією, палеогеоморфологією, інженерними геологією та геоморфологією, а також археологією.

Навчальну дисципліну “Палеогеографія” аспіранти денної форми навчання вивчають на другому році навчання в аспірантурі.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою і завданням навчальної дисципліни “Палеогеографія” є формування необхідних теоретичних знань і практичних навиків, які дозволять розкрити зв’язки між компонентами природи, закономірності формування основних генетичних типів покривних відкладів, їхніх парагенетичних зв’язків. Планується опанування науковими підходами і практичними навиками щодо з’ясування умов проживання давньої людини, шляхів її міграції у палеоліті Волино-Поділля. Акцент завжди буде на прикладні палеогеографічні дослідження, що має безпосередній вплив на різні форми господарської діяльності людини. Передбачено опанування підходами і принципами роботи у наукових колективах, зокрема при виконанні міжнародних грантів, розробка власних проектів наукових досліджень, що в подальшому стане цінним інструментом під час виконання дисертаційних робіт.

В результаті вивчення цього курсу аспірант повинен

знати:

особливості методики відтворення палеогеографічних ситуацій і розвитку палеогеографічної оболонки з акцентом на особливості антропогенного періоду як останнього етапу розвитку географічної оболонки Землі; історію розвитку поглядів на події антропогену.

вміти:

проінтерпретувати головні події розвитку природи планети: глобальні кліматичні зміни, розвиток покривних зледенінь, тектонічні рухи, сейсмічність, вулканізм, зміни рівня Світового океану, динаміку природної зональності та ландшафтів, появу та становлення людини.

Навчальний курс охоплює **3 кредити (90 годин)**. Курс складається з 32 годин лекційних занять, 16 годин практичних занять та 42 годин самостійної роботи. Тижневе навантаження студента складає 3 години аудиторних занять та 2,625 години самостійної роботи.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ. Основні засади палеогеографії. Сутність та значення палеогеографічних досліджень. Методи відтворення палеогеографічних обстановок. Головні теоретичні концепції палеогеографії.

Тема 2. Об'єм, особливості та значення вивчення плейстоценових відкладів. Огляд методів вивчення плейстоценових відкладів, їхні особливості. Геологічні (гранулометричний, мінералогічний), геоморфологічні, геофізичні, палеонтологічні (палеофауністичний, палеоботанічний), археологічні, кліматостратиграфічні (палеопедологічний, палеокріологічний, палеотемпературний), геохронологічні (ізотопними, радіовуглецевим, палеомагнітним) методи вивчення плейстоценових відкладів.

Тема 3. Основні генетичні типи плейстоценових відкладів. Найважливіші особливості четвертинних відкладів, їхня класифікація. Характеристика генетичних типів континентальних відкладів за умовами їхнього утворення, фаціальними та просторовими відмінностями. Характеристика морських відкладів: фації та зональний характер їхнього поширення. Антропогенні (техногенні) відклади: фактори їхнього утворення, класифікація та ознаки.

Тема 4. Стратиграфічна класифікація і номенклатура плейстоценових відкладів. Регіональні та місцеві стратиграфічні схеми. Основи і принципи стратиграфічного розчленування антропогену. Кліматостратиграфічний і біостратиграфічний принципи, їхні переваги і недоліки. Основні таксономічні одиниці і термінологія. Проблеми розробки єдиної стратиграфічної шкали. Регіональні стратиграфічні шкали, їхня кореляція.

Тема 5. Особливості розвитку льодовикових, перигляціальних та інших природних зон плейстоцену. Розвиток фауни, палеолітичних культур у плейстоцені. Особливості палеогеографії Землі в антропогені у порівнянні з попередніми періодами. Закономірності розвитку природи: спрямованість, ритмічність, синхронність, успадкованість, новоутворення, місцеві відхилення. Гляціально-перигляціальні та пльовіальні пояси. Характеристика окремих регіонів. Геохронологія подій в антропогені. Історія розвитку рослинного та тваринного світу в антропогені. Фактори, що на них вплинули, етапи розвитку, їхні регіональні ознаки. Розвиток давньої людини, її геологічний вік, шляхи міграцій. Археологічні пам'ятки світу. Екологія давньої людини.

Тема 6. Палеогеографічні основи картування плейстоценових відкладів, а також палеогеографічні умови формування корисних копалин. Палеоландшафти Землі. Відтворення географічної зональності для різних етапів розвитку природи в антропогені. Класифікація палеоландшафтів. Корисні копалини, пов'язані з плейстоценовими відкладами.

Тема 7. Вивченість плейстоценових відкладів України: основні досягнення та проблеми. Українська палеогеографія у світовій палеогеографічній науці.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. *Веклич М.Ф.* Основы палеоландшафтоведения. – К.: Наук. думка, 1990. – 189 с.
2. *Веклич М.Ф.* Палеоэтапность и стратотипы почвенных формаций верхнего кайнозоя. – К.: Наук. думка, 1982. – 202 с.
3. *Величко А. А.* Эволюционная география: проблемы и решения / А. А. Величко. – Москва: ГЕОС, 2012. – 563 с.
4. Климаты и ландшафты Северной Евразии в условиях глобального потепления. Ретроспективный анализ и сценарии : Атлас-монография / под ред. А. А. Величко. – Москва: ГЕОС, 2010. – Вып. III. – 220 с. + 16 с. цв. вкл.
5. *Мельничук І.В.* Палеоландшафти України в антропогені. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2004. – 208 с.
6. Методы палеогеографических реконструкций: Методическое пособие / Коллектив авторов: Блюм Н.С., Болиховская Н.С., Большаков В.А. и др. / Под ред. П.А. Каплина, Т.А. Яниной. – М.: Географический факультет МГУ, 2010. – 430 с.
7. Просторово-часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України / Матвійшина Ж.М., Герасименко Н.П., Передерій В.І. та ін. / За ред. Ж.М. Матвійшиної. – К.: Наук. думка, 2010. – 192 с.
8. *Степанчук В. М., Матвійшина Ж. М., Рижов С. М., Кармазиненко С. П.* Давня людина: палеогеографія та археологія. – К.: Наук. думка, 2013. – 204 с. – (Проект “Наукова книга”).

9. Яцишин А.М., Дмитрук Р.Я., Богуцький А.Б. Методи дослідження четвертинних відкладів: навч.-методич. посібник. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 177 с.
10. Шанцер Е.В. Очерки учения о генетических типах континентальных осадочных образований // Труды Геол. ин-та АН СССР. – Вып. 161. – 1966. – 240 с.
11. Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpackiej / W.P. Alexandrowicz, A. Bogucki, J. Chodorowski i in. / red. M. Łanczont, T. Madeyska. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2015. – 971 s.

Допоміжна:

Періодичні видання

1. Вісник Львівського університету. Серія географічна.
2. Quaternary International.
3. Quaternary Science Reviews.
4. Journal of Quaternary Science.
5. Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology.

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Форма підсумкового контролю успішності – іспит.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Усне опитування, оцінка за модулі, перевірка практичних робіт тощо.